

KALENDARIUM.

SUMMARIUM.

1. *Kalendarium unde dictum, & quid sit, ad num. 2.*
2. *Dies unde dictus, quid sit, & quotuplex, ad num. 5.*
3. *Nox quid sit.*
4. *Dies an ubique gentium eodem modo incipiat, & quam ratione in iure sit accipiendus, ad num. 8.*
5. *Hora unde dicta, & quomodo dividatur, ad n. 10.*
6. *Horarum quot & quae appellationes & species, ad num. 13.*
7. *Quis primus, quo tempore, & quo instrumento dies noctesque in horas divideret.*
8. *Quae sint duo horologia antiquiora.*
9. *Qua fuerit olim diei partitio apud Romanos.*
10. *Hebdomada quomodo capta à Judeis, à Gentilibus, & à Christianis, ad num. 21.*
11. *Mensis unde dictus, quid sit, & quotuplex, ad num. 28.*
12. *Kalende, Nones, Idus unde dicantur, & quid sint, ad num. 32.*
13. *Quae fuerint mensium nomina atque species pro Nationum diversitate, ad num. 37.*

38. *Annus unde dictus, quid sit, quomodo dividatur, & quae fuerint varia ejusdem apud varias nationes initia, ad num. 46.*
39. *Annus Solaris Julianus unde dictus, quotuplex sit, quot & quae ejusdem vitia, & à quo sublata, ad num. 53.*
40. *Epacta quid sit & quomodo reguletur, ad num. 55.*
41. *Indictio quid sit, unde ejus origo & nomenclatura, quemnam sit regula pro invenienda cujuslibet anni Indictio, & quid fuerint Olympiades, ad num. 60.*
42. *Cyclus Solaris, Litera Dominicalis, Cyclus Luna, quid sint, quomodo inveniantur, & postremus cur aureus numerus appelletur, ad n. 66.*
43. *Quid circa Kalendarium locorum Ordinarii inhiberentur sit.*
44. *Kalendarium Gregorianum servare pro distributione festorum, jejuniorum &c. quibus praecipitur.*

KALENDARIUM à kalendis dictum est: kalendae autem sunt primi dies mensium, sic appellati à verbo *græco kalo*, seu *kalo*, quod idem significat ac latine *Vo-co*: priscis enim temporibus sacrificio à Rege, & Pon-

tificis celebrato, idem Pontifex, *kalato*, id est *vocato populo* in Capitolium, quot numero dies à kalendis ad nonas superessent, pronuntiabat, & quantas quidem, quinquies dicto verbo *kalo*, septimanas repetito septies predicabat: & hunc diem, qui ex his diebus, qui kalentur, primus esset, placuit *kalendas* vocari: Calvinus in *magno Lexico juridico* lib. 1. c. cum aliis ibi citatis. Durandus autem leg. 8. cap. 4. apud Gabr. & Merati tom. 2. sect. 2. art. 5. vult, *kalendas*, seu *kalendas* esse quasi *kalendas*, quia tunc erat semper Junoni festus dies primus; sicque *kalendarium*, & *kalendarium* esse fere idem à cultu festorum. Nos vero hic sumimus *Kalendarium* ecclesiasticum, prout est quedam dierum, ac mensium ex quibus annus constat, omniumque, quae diebus, ac mensibus adjuncta sunt, coordinatio. Unde in *kalendario* observari oportet diem, hebdomadam, mensem, annum, bissextum, cyclum solarem & lunarem, & cetera alia, quae ad temporum cognitionem spectant. A *mensium* manibus *mensis* dicitur à *Dio*, quod *apertum*, & manifestum significat: Solatibus enim radiis cuncta sensibilia manifesta fieri omnes agnoscunt; unde S. Augustinus leg. 4. super Genesim. cap. 20. sic habet: *Tunc Deus diem condidit, cum condidit solem, cujus praesentia eundem exhibet diem.*

(3) Bull. Sancti. D. Pii V.

PIUS PAPA V.

Ad futuram rei memoriam.

DECENS, & debitum arbitramur, ut in illis, quae animarum salutem, tranquillitatemque statum respiciunt, simul favorabiles, & benigni: hac igitur consideratione ducti, alias dilectis filiis fratribus Ordinum Mendicantium in Indiarum partibus degentibus, cum personis, quae tam ex delicto, quam ex non delicto, irregularitatem contraxissent, super irregularitate hujusmodi dispensandi in aliquibus casibus facultatem concessimus. Nunc ergo venerabilium fratrum Patriarcharum, Archiepiscoporum, & Episcoporum illarum partium supplicationibus inclinati, eosdem gratioso favore prosequi, ac in illis partibus degentium personarum commoditati consulere volentes, & pro tempore existentibus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis partium illarum, quascumque personas à dilectis, per quae irregularitas contrahitur, homicidio voluntario extra bellum commissio, ac simonia labe dumtaxat excepta, Apostolica auctoritate absolviendi, ac

cum eisdem omnibus, & singulis nunc, & pro tempore in partibus Indiarum existentibus personis quae irregularitatem ex aliis, quam ex causis praedictis, contraxerint, super irregularitate hujusmodi, ex quibuscumque causis praeterquam homicidio, & occasione simoniae contracta, ut praefertur, eadem auctoritate Apostolica dispensandi, & illos ad obtrinentia, & obtenta beneficia Ecclesiastica, & officia quaecumque, & ad Altaris ministerium rehabilitandi, restituendi, & reponendi plenam, & amplam licentiam, & facultatem auctoritate praedicta perpetuo per praesentes concedimus, & elargimur. Necnon absolutionibus, & dispensationibus per eos, & pro tempore existentes Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, praedictis faciendis stari debere, perinde ac si à Sede Apostolica praedicta emanassent, dicta auctoritate etiam per praesentes statuimus, & declaramus, sique per quoscumque Judices, & Commissarios quavis auctoritate fungentes; sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicare, & definire debere; & si secus super his à quoquam gravi auctoritate scienter, vel ignoranter contingerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, ac Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod iidem qui absolutionem obtulerint (ut praefertur) ponitentiam per Confessores, quos ex approbati ab Ordinariis illarum partium duxerint eligendos, adimplere omnino teneantur, aliquoquin absolutiones, & super irregularitate obtenta dispensationes, quoad forum conscientiae, nullae sint. Dat. Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die quarta Augusti, millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Pontificatus nostri anno sexto. Cas. Glorietius.

(4) Bull. Sancti. D. Gregor. XIII. Venerabiles Patres, salutem, & Apostolicam benedictionem. Nuper ad Nos relatum est, maximam Sacerdotum, qui idio-

ma Indorum sciant, penuriam in vestris partibus existere, & communiter Verbum Dei, cum interpretibus ipsis Indis annuntiandum esse, propter quod Verbum Dei non modicum patitur detrimentum, ac inde peccata sua confiteri non valent, quod si cum filiis ex Hispanis, & Indis, ac ex Hispanis tantum in illis partibus commorantibus spiribus, & illegitimis genitis, aut quolibet alium defectum patientibus, nunc, & pro tempore existentibus apostolica auctoritate dispensaretur, ut defectibus hujusmodi non obstantibus, ad omnes etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines promoveri possint. Verbum ipsum maximum suscipere incrementum, ac saluti animarum Indorum praedictorum plurimum consultum foret. Nos, igitur, praemissis causis adductis, Fraternitati vestrae, & vestrum unicuique, quatenus unusquisque vestrum, consideratis prius diligenter circumstantiis universis, quae circa idoneitatem promovendorum fuerint attendendae, cum praedictis defectum (ut praefertur) patientibus Diocesanis, scilicet vestris, si alias idonei, & juxta decreta Concilii Tridentini qualificati fuerint, & dictum idioma loqui, & intelligere sciverint, super quibus conscientiam vestram oneramus, clericali charactere insigniri, & ad omnes etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines promoveri, & in illis sic promoti, & in Altaris ministerio ministrare, ac Verbum Dei praedicare, & confessiones audire possint, gratis dispensare valeatis, auctoritate apostolica tenore praesentium facultatem concedimus. Non obstantibus natalium, & quibusvis aliis (non tamen homicidii voluntarii, aut bigamiae defectibus, seu impedimentis) Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud S. Petrum die 25. Januarii millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, Pontificatus nostri anno quarto. L. 4. tit. 7. lib. 1. Ind. Rogamos, & encargamos à los Arzobispos, y Obispos, que escusen ordenar tantos Clerigos como ordenan, especialmente à los Mestizos, & ilegítimos, y otros defectuosos. L. 7. ejusd. Encargamos à los Arzobispos, y Obispos de nuestras Indias, que ordenen de Sacerdotes à Mestizos de sus distritos, si concurrieren en ellos la suficiencia, y calidades necesarias para el Orden Sacerdotal; pero es-

FERRAR. BELLICHIO. TOM. V.

tu cœli ab ortu in occasum, qui propterea *diurnus* dicitur; definitum. Dies secundum Astronomos est duplex, *naturalis*, & *artificialis*. Dies naturalis est integra solis revolutio ab ortu in occasum, qua ad idem cœli punctum, unde profectus erat, reverteritur: Dies artificialis est intervallum illud temporis, quo sol super horizontem existit, nobisque se prodit, quodque nocti opponitur. Nox enim est illud spatium temporis, quo sol intra horizontem moratur. Alii tamen diem *naturalem* appellant, quem nos *artificialem* vocamus, & vicissim quem nos dicimus *artificialem*, ipsi denominant *naturalem*; ut videre est apud Censorinum de die natali cap. 10. Magnum Lexicon Calvinus loc. cit. lib. D. & alios ab ipsis allegatos.

Dies juxta diversas mundi nationes diversimode incipit. Apud Babylonios, Chaldaeos, & Persas, aliosque Orientales diei initium sumitur à solis ortu. Apud Athenienses, Italos, Austriacos, Bohemos, Silesios, Polonos, Sinenses, & alios à solis occasu. Apud Gallos, Hispanos, Anglos, Lusitanos, Belgas, plurimos Germanos, & fere omnes alios Europeos à media nocte, ita tamen, ut dies in duas partes aequales dividant, partiendo horarum numerationem in his duodenas, nempe duodenas à media nocte ac meridie, & alias duodenas à meridie ad mediam noctem, taliter quod dies comprehendat viginti quatuor horas aequales; quem modo

to sea precediendo suficiente averiguacion, & informacion de los Prelados, sobre vida, y costumbres, y hallando que son bien instruidos, hábiles, capaces, y de legitimo matrimonio nacidos:

(*) Bull. Sancti. D. Pii V.

PIUS PAPA QUINTUS.

ad perpetuam rei memoriam.

DIGNA redditur attentione solliciti illa ad exauditionis gratiam admittere vota, per quae in necessitatibus in Sacramentorum confectioe occurrat, & consuli possit. §. 1. Expositum siquidem Nobis nuper fuit, quod in partibus Indiarum, ubi antistites commorantur, non invenitur, nec inveniri potest Balsamum, vel Oleum ex Balsamo ad conficiendum S. Chrisma necessarium: reperitur autem quidam liquor, seu succus mira odoris fragrantia, & ad cavenda vulnera admodum conducens: qui communiter habetur pro vero Balsamo, praestat enim effectus quos Balsamum ab Alexandria allatum praestitisse perhibetur. §. 2. Quare iidem partium Indiarum Praesules Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut in praemissis de aliquo opportuno remedio providere de benignitate apostolica, dignaremur. §. 3. Nos igitur necessitatibus hujusmodi consulere volentes hujusmodi supplicationibus inclinati, tam Archiepiscopis, quam Episcopis illarum partium, & pro tempore in ipsis partibus commorantibus Antistitibus, ut de cetero perpetuis futuris temporibus in confectioe S. Chrismatis dicto liquore, seu succo in locum Balsami uti libere, & licite possint, ampliam licentiam, & facultatem, apostolica auctoritate, tenore praesentium concedimus, & desuper indulgemus, ac dicto Sancto Chrismate cum dicto succo rite tamen confecto, tantam fidem adhibendam esse, ac si in illo Balsamum intercesserit. §. 4. Non obstantibus praemissis quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis Generalibus, vel Specialibus Constitutionibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 2. Augusti 1577. Pontificatus nostri anno VI.

FF

rem adhuc in dies Romana servat. Ecclesia pro divini recitatione officii, jejuniorum observatione, aliisque sacris, ac profanis ritibus peragendis, textu expresso in leg. More Romano 8. ff. de feriis, ibi: "More Romano dies in media nocte incidit, & sequentis noctis in media parte finitur: itaque quicquid in his viginti quatuor horis (id est duabus dimidiatis noctibus, & luce media) actum est, perinde est quasi quavis hora lucis actum esset."

7. Dies in iure intelligendus, & accipiendus est secundum subjectam materiam: nam cum aliquid est agendum, quod aliam rationem in luce, & aliam in tenebris habet, antiqua, & vulgaris diei appellatio retinenda est, qua nimirum dies in duodecim horas divisus sumitur ab ortu ad occasum solis, & contra nox in alias duodecim horas divisa accipitur ab occasu ad solis ortum, uti revera habitantes directe sub Equatore toto anno diem, & noctem retinent æquales. Unde Deus Gen. 1. divisit lucem à tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem, & Christus Dominus Joan. 9. ait: Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec diei est: venit nox, quando nemo potest operari: & Joann. 11. inquit: "Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt; si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo." Et pro sic numerando horas diei ab ortu solis ad occasum, & horas noctis ab occasu ad illius ortum, faveat leg. Titius 25. §. 1. ff. de liberis & posthumis, leg. Placuit 1. ff. de Manumissionibus leg. In annos 2. ff. de annis legatarij leg. Via 5. ff. de servitutibus, leg. Non minore 2. Cod. de transactionibus. Si autem sermo sit de continuo temporis successu, sequenda est Romana institutio in leg. More Romano 8. §. de feriis allata in fine numeri antecedentis: Sic in materia præscriptionum, ubi tempus ita nocti procedit, ac die ad complendam usucapionem, leg. In usucapionibus 6. §. leg. Ideoque 7. ff. de usucapionibus, & usucapionibus, ibi: "Ideoque qui hora sexta diei kalendarij Januariarum possidere coeperit, hora sexta noctis pridie Kalendas Januariarum implet usucapionem," & sic de similibus.

8. Hora, ut vult Macrobius leg. 1. Saturnalium cap. 21. dicta est ab Horo: ibi enim de Egyptiis loquens ait, Apud eosdem Apollo, qui est sol, Horus vocatur, ex quo & hora 24. quibus diem, noxque conficitur, nomen accepit. Quælibet hora æqualis, quæ est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, dividitur in 60. minuta prima æqualia; Quodvis primum minutum dividitur in 60. minuta secunda itidem æqualia, atque ita deinceps quodvis minutum secundum in 60. minuta tertia &c.

10. Horæ, aliæ diei sunt, aliæ noctis; leg. A qua etate 5. ff. Qui testamentum facere possint, leg. Ideoque 7. ff. de usucapionibus, & usucapionibus. Illæ diurnæ, hæ nocturnæ vocantur; leg. Si Diurnarum 2. ff. de aqua quotidiana, leg. Capit quinto 25. ff. ad legem Juliam, de adulteriis.

11. Horæ tam diurnæ quam nocturnæ aliæ sunt æquales, & aliæ inæquales. Horæ æquales illæ dicuntur, quarum unaquæque est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, ita ut si integra Equatoris circa mundi polos revolutio quantitate diei naturalis definiant, quælibet hora æqualis tantum temporis spatium comprehendat, ut quindecim gradus Equatoris supra horizontem ascendat. Horæ inæquales illæ appellantur, quarum unaquæque est pars duodecima tum diei artificialis æqualiter divisi, tum noctis: dicuntur enim inæquales, eo quod neque toto anni tempore, neque ubique in sphaera obliqua æquale spatium temporis singule comprehendant. Horæ enim diurnæ apud Judæos, & Turcas, aliosque, qui diem, ac noctem scilicet in duodecim horas dividebant, longiores erant nocturnis æstivo tempore, dum sol à tropico hyemali ad æstivum ascendit, cum tunc dies artificialis continuo crescat, & nox decrescat, & ibi magis ubi major est sphaeræ obliquitas, & contra horæ nocturnæ erant longiores diurnis tempore hyemali, dum sol à tropico æstivo ad hyemalem tetragradu cursu progreditur, cum tum dies artificialis continuo decrescat, & nox crescat, & ibi magis ubi major est sphaeræ obliquitas, ubique horæ solum æquales adhibentur, quarum aliæ Babilonicæ, aliæ Italianæ, & aliæ Europææ appellantur. Horæ Babilonicæ illæ vocantur, quarum prima ab ortu solis inchoatur: Italianæ quæ ab occasu ipsius solis: Astronomicæ, quæ à meridie: Europææ, vero, quæ tum à meridie, tum à media nocte incipiunt, ita ut tam in meridie, quam in media nocte semper hora duodecima completa habeatur, siquæ duodecim horæ à meridie ad mediam noctem, & duodecim etiam à media nocte ad meridiem perpetuo numerentur.

Quis primus diem, noctemque in horas dividerit, quo tempore hæc partitio in usum esse inciperet, & quo instrumento facta fuerit, incerta res est. Alii enim horariam divisionem tribuunt Abrahamo, qui primus Ægyptiis in astrologia, arithmetica instruxit, ut scribit Josephus Hebræus leg. 1. Antiquitatum Judaicarum cap. 16. ubi de Abrahamo loquens sic ait: "Arithmetica quoque eis (scilicet Ægyptiis) contulit, & quæ de astrologia sunt, ipse contradidit: ante adventum Abraham in Ægyptum, nam Ægyptii penitus ignorabant: A Chaldeis enim plantata noscuntur in Ægypto, unde etiam pervenisse noscuntur ad Græcos."

Hinc Macrobius lib. 1. Saturnalium cap. 21. id Ægyptiis refert acceptum per verba lata supra num. 9. Alii autem id Babiloniis concedunt, dicuntque postmodum ab ipsis ad Græcos derivasse; sic Herodotus leg. 2. ubi præcisè dicit: Polum, Gnomonem, & duodecim partium divisionem, seu partitionem voluit aliqui factam fuisse per clepsidram, sicuti etiam hujus instrumenti opera fuit divisi Zodiaci in duodecim signa, ut refert Macrobius leg. 1. in somnium Scipionis cap. 21. Clepsidra autem est quoddam vas vitreum, exiguum in fundo foramen habens, per quod aqua guttatim stillans elapsi temporis quantitate demonstrat. Unde Plinius leg. 7. cap. 60. dicit Scipio Natica Collega Lenatis primus (scilicet Romæ) aqua divisit horas æque noctem, ac diem, idque horologium sub tecto dicavit anno Urbis DCCV. Alii autem non clepsidra ope, sed gnomonis umbra factam fuisse dictam divisionem, seu partitionem contendunt; sic Laertius citatus, & secutus à Plinio leg. 13. ubi sic habet: Umbra rationem, & quam vocant gnomonem (sive horologia scilicet, in quibus diei partes umbra gnomonis à sole illustrati designantur) invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri, de quo diximus, discipulus, primusque horologium, quod appellant sciatricum, Lacedæmonie ostendit. At vero certum esse longe ante Anaximenum horarum usum extitisse, siquæ dicendum esse non gnomonis umbra, sed clepsidra ope primam horarum partitionem factam fuisse, eaque dumtaxat ad horas designandas ad Anaximenes usque tempora primos veteres usos fuisse recte concludit eruditissimus Pater Fortunatus à Brixia in sua eximia philosophia sensuum mechanica tom. 2. tract. 2. disert. 4. sect. 2. verb. Hora num. 2.

14. Didicimus duorum horologiorum antiquitatem genera fuisse certo constat apud magnum lexicon Calvini tom. 1. lit. H. ubi sic habet: "Horologiorum duo antiquiores genera fuisse constat: unum quod gnomone umbras in sole faciente horas indicabat; alterum quo horas æque noctium, ac diem, aqua dividebat: Istud vocatur clepsidrium, seu aquarium, & illud sciatricum, seu solarium appellatur à Plauto in Bæxia, in qua Euripiens parasitus ei impræcatur, qui primus horologium statuisset, his verbis."

Ut illum dii perdat, primus qui horas reperit, Quique adeo primus statuit hic solarium.

Advertendum est insuper aliam diem divisionem apud Romanos olim in usu fuisse, quam his verbis exponit Ferrarius Bibliothec. Tom. V.

nit Macrobius lib. 1. Saturnalium cap. 3. ibi: "Primum tempus dicebatur media noctis inclinatio, deinde gallicinium, id est conticinium, cum & galli conticescunt, & homines ubique tunc quiescunt: Deinde diluculum, id est cum incipit digredi dies. Inde mane, dum dies clarus est: Mane autem dictum, aut quod ab inferioribus lucis, id est à manibus exordium lucis emergat, aut quod verius mihi videtur, ab homine boni nominis; nam & Lanuini mane pro bono dicunt, sicut apud nos quoque contrarium est immane, ut immanis belua, vel immane facinus & hoc genus cetera pro non bono." Deinde à mane ad meridiem, hoc est, ad mediam diem. Inde jam supra vocatur tempus occiduum, & mos supra tempestas, hoc est, diei novissimum tempus, sicut expressum est in duodecim tabulis: Solis occasus supra tempestas ostendit. Deinde vespere, quod à Græcis tractum est. Illi enim vespeream à stella Hespero dicunt: Unde & Hesperia Italia, quod occasui subjecta sit, nominatur. Ab hoc tempore prima fax dicitur: deinde concubia, & inde intempesta, qua non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc est diei civilis à Romanis observata divisio.

16. Hebdomada, sive hebdomada græce, latine septimana, dupliciter capitur: Uno modo pro hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in sacra scriptura, & signatur Genesis cap. 29. numer. 28. Leviticus cap. 27. num. 8. Daniel. cap. 9. numer. 24. Alio modo pro hebdomada composita ex septem diebus naturalibus, quæ Deum ipsum institutorem habere videtur, quatenus cum sex dierum spatio omnia creasset, requiebat die septimo ab universo opere, quod paravit, & benedixit diei septimo, & sanctificavit illum; Genesis cap. 2. num. 2. & 3. Hinc Hebræi, à quibus hebdomadarum usus profusus videtur, die illo septimo seu sabbato quiescebant, & penitus ab omni opere servili cessabant, juxta Dei præceptum sibi impositum Exodi cap. 20. numer. 9. & 10. & saepe alibi.

17. Ille septimus hebdomadæ dies hebræice dicebatur Sabbatum, quod latine quietem, seu requiem significat. Nomen tamen Sabbati non intelligebatur à Judæis solus septimus hebdomadæ dies, sed interdum etiam tota hebdomada, ut habetur ex pluribus sacris evangelicis textibus, ut Luca 8. num. 12. de illo Pharisei, & Jejunabis in sabbato, quod de jejunio bis in hebdomada ab eo observato communiter intelligitur. Sic Matth. cap. 20. num. 1. Prima sabbati, Marc. cap. 16. num. 2. Una sabbatum Luc. cap. 25. num. 1. Una autem sabbati, Joan. cap. 20. num. 1. Una autem sabbati, verba illa evangelica non indicabant solum sabbatum septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam hebdomadam, seu quælibet hebdomadæ diem.

18. Sabbatum sumptum pro ultimo hebdomadæ die, quod erat dies festus apud Hebræos, fuit abrogatum apud Christianos, & pro eo institutus dies Dominica, in qua Dominica die, & non in Sabbato, cessandum nunc est ab operibus servilibus. Vide verbo Sabbatum à num. 2. ad 7. ubi adducuntur sacre scripture textus, Concilia, & Canones, & insuper dict. num. 7. assignantur pro hujusmodi institutione festi diei Dominica, loco sabbati, quindécim rationes, & mysteria.

19. Singuli hebdomadæ dies apud Gentiles, seu Ethnicos appellationem, seu denominationem habebant à Planetis, quem primæ cuiusque diei hora præesse finxerunt. Unde prima dies vocabatur ab illis Dies Solis: Secunda Lune: Tertia Martis: Quarta Mercurii: Quinta Jovis: Sexta Veneris, & Septima Saturni; quia ab ipsis hora prima diei primæ in hebdomada tribuebatur Soli, prima hora diurna secundæ diei tribuebatur Lunæ, prima tertie diei Marti, prima quartæ Mercurio, prima quintæ Jovi, prima sextæ Veneri, & prima septimæ Saturno.

20. Ecclesia tamen Romana ex institutione S. Silvestri Pape, retento nomine Sabbati, & Dominicæ, ceteros hebdomadæ dies feriarum nomine appellari voluit, ut patet in lectione sextæ festi ejusdem S. Pontificis, ibi: "Sabbati, & Dominicæ diei nomine retento, reliquos

hebdomadæ dies, feriarum nomine distinctos, ut jam nante in Ecclesia vocari coeperant, appellari voluit, quo significaretur quotidie Clericos abjecta ceterarum rerum cura uni Deo prorsus vacare debere." Feriarum autem dies jam ex tempore Apostolorum institutos fuisse habetur ex Concilio Coloniensi II. part. 9. cap. 9. Hinc ritu ecclesiastico dies dominica intelligitur pro feria prima, cui succedit feria secunda &c. ut patet de singulis hebdomadæ feriis.

Mensis à Græcis denominatur Men à Luna, eo quod ejus curricula determinatum temporis spatium conficiatur; Ab Hebræis autem dicitur Jereach, id est, Luna, eo quod Luna suo circuitu mensem describit; A Latinis vero deducitur à verbo Metior, eo quod sit tempus numero dierum mensum. Unde Cicero lib. 2. de natura Deorum ait: "qui quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur. Hic mensis generatim sumptus describitur, quod sit spatium temporis certo dierum numero ex motu Solis, & Luna periodico definitum, ex quo annus constituitur."

Mensis alius est Astronomicus, & alius Civilis. 23. Mensis Astronomicus, seu naturalis dividitur in Solarem, & Lunarem. Mensis Solaris Astronomicus est illud temporis spatium quod Sol in uno Zodiaci signo perstrando insumit: seu est naturalis Solis transitus ab uno Zodiaci signo ad aliud signum: quia verò Sol non æquali tempore singula Zodiaci signa percurrit, sed diutius moratur in Ariete, Geminis, & ceteris aliis signis septemtrionalibus, seu Borealiibus, quam in Sagittario, Capricornio, & ceteris aliis signis australibus, ideo non omnes menses Solares Astronomici æquales sunt inter se, sed alii sunt aliis longiores, nempe Æstivi sunt longiores hyemalibus, & inter omnes maximus est solstitialis æstivus, qui comprehendit dies 31. horas 11. minut. 36. ac inter omnes minimus est solstitialis hybernus, qui continet solum dies 29. hor. 8. minut. 54. Unde quantitas media mensis solaris Astronomici, quo nimirum Sol motu medio unum Zodiaci signum percurrit, tamquam æqualis duodecima pars anni continetur dies 30. hor. 10. min. 30. Mensis enim absolute cum fit mentio, triginta dies computari traditum est, leg. Scimus 22. §. 2. Cod. de jure deliberandi. Glossa Mensis in addit. in cap. Quam sit 6. de elect. in 6.

Mensis Lunaris Astronomicus est spatium temporis ex motu Lunæ sub Zodiaci definitum. Et dividitur in periodicum, synodicum, & apparitionis, seu illuminationis. Mensis Lunaris Periodicus est illud spatium temporis, quo Luna percurrit ab eodem Zodiaci puncto, donec ad eundem redeat; Unde dicitur ambulatio, & circulus Lunæ, qui fit intervallo dier. 27. horar. 7. minutor. primator. 43. & secundarior. 7. Mensis Lunaris Synodicus est illud temporis spatium, quod Luna inter accessum à Sole, & reditum ad ipsum insumit. Unde vocatur congressus Lunæ, quia Luna cum Sole veluti congregitur & conjungitur, & hic mensis constat diebus 29. horis 12. minutis primariis 44. secundariis 3. Mensis Lunaris apparitionis, seu illuminationis est intervallum temporis à primo conspectu novæ Lunæ in eodem mense usque ad conspectum alterius, quod fit spatio dierum 28. ut notat Beyerlinck in theatro vite humane, verb. Mensis lit. B. & alii plures, quamvis alii aliter sentiant.

Mensis civilis, seu politicus est ille dierum numerus, quem unaquæque natio, aut civitas ad res suas civiles, seu politicas pertractandas, & regulandas, sibi præscriptum, ac accommodatum observat. Unde Romani à kalendis ad kalendas, menses computabant. Græci vero à neomeniis, seu noviluniis ad neomenias, seu novilunia; non autem à kalendis ad kalendas, quarum usu ipsi carebant. Quamobrem Augustus apud Suetonium in ejus vita cap. 87. cum aliquos nunquam debita solutos significare vult, ad kalendas Græcas volutus ait; Romani enim debita solvere tenebantur kalendarum initio, ut plurimis testimoniis ostendit Hospinianus leg. 3. de origine festorum Ethnicorum.

Mensis civilis dividitur in kalendas, nonas, & idus, ut patet ex praxi veterum Romanorum, adhuc in dies

observata in Cursu Romana; Glossa Quinto Idus in data libri texti. Decretalium. Glossa 1. & 2. in leg. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat. Kalendis dicuntur primi dies cujusque mensis, sic dicta à verbo græco *kaleo*, seu *kalo*, quod latine idem significat ac *Voco*, seu *appello*: seu sic dicta à *colendo*, eo quod Veteres Romani omnium mensium diem primum speciali cultu prosequerentur; Vide supra num. 1. *Nonas*, quæ vel in quintum, vel in septimum diem mensis cadunt, sunt sic dictæ vel à particula *Non*, eo quod nullus Deorum coleretur *Nonis*, vel à voce *Novæ*, id est, novæ Lunæ, eo quod Pontifex ipsis diebus novam Lunam observasset: Unde *Nonas* quasi novæ Lunæ initium ait Hospinianus cap. 5. de origine festorum Ethnicorum: seu quia illis diebus leges dicerentur, sumque robur nova promulgatione reciperent. Vel ita dictæ à *nundinis*, Glossa 1. & 2. in leg. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat. & Glossa Quinto Idus in data libri texti Decretalium. Nundinæ enim teste Macrobio lib. 1. Saturnaliorum cap. 6. per novem dies agebantur; Vel demum sic dictæ, quia incubabant in nonum diem ante Idus, quamvis enim non omnis mensis æqualem dierum numerum habeat ante *nonas*, singuli tamen octo dies post *nonas* numerant ante Idus. Idus autem est nonus dies mensis à *nonis* numeratus, cum Idus contingant vel decimo tertio, vel decimo quinto die mensis. nempe octo diebus post *nonas*. Idus, ut vult Macrobius lib. 1. Saturnaliorum cap. 16. ab Idundo verbo derivantur. Idure enim dividere est; unde Idum dies in duas ferme partes æquales mensem dividit. Hinc Horatius lib. 4. Carm. Ode 2.

Idus tibi sunt agenda.

Qui dies mensem Veneris maris

Finidit Aprilis.

Et ut facilius hæc omnia memorie mandetur, dantur sequentes Versus.

Majus sex nonas, Octobris, Julius, & Mars:

Quatuor & reliqui dat Idus quilibet octo:

Inde dies alios omnes die ante Kalendas,

Quas retro numerans sumes è mense sequenti.

Ad uberiolem, & clariores supradictorum notitiam notandum est, quod in mensibus Martii, Maji, Julii, & Octobris *Nonas* cadunt in diem septimum, adeoque Idus in quintam decimam. In ceteris autem aliis Mensibus *Nonas* cadunt in diem quintam, & Idus in tertiam decimam; Unde dies, qui intercedunt inter Kalendas, & *nonas*, appellantur à *nonis*, qui inter *nonas*, & Idus appellantur ab *idibus*, & dies omnes, qui supersunt post Idus, appellantur à *Kalendis* proximi venturi mensis: Hinc quæ menses Martii, Maji, Julii, & Octobris sex habent dies ante *nonas*, quod contingit in ipsis prima die, dicitur contingere *Kalendis* talis respectu mensis; Quod secunda die *sexto nonas*, id est, sexta ante *nonas*; Quod tertia die *quinto nonas*, quod quarta die *quarto nonas*, quod quinta die *tertio nonas*, quod sexta die *pride nonas*. & denique quod septima die *nonis*. Quia vero reliqui alii menses quatuor tantum dies habent ante *nonas*, quod contingit prima

die horum mensium, dicitur contingere *Kalendis* cujusque respective mensis, quod secunda die *quarto nonas*, quod tertia die *tertio nonas*, quod quarta die *pride nonas*, quod quinta die *nonis*. In omnibus autem anni mensibus, cum omnes octo dies post *nonas* numerentur ante Idus, prima die post *nonas* dicitur *octavo Idus*, secunda dies post *nonas* *septimo Idus*, & sic deinceps, uti dictum est de *nonis*. Et denique quia reliqui dies post Idus cujuslibet mensis à *Kalendis* mensis sequentis denominantur, prima dies post Idus cujuscumque mensis vocatur decimo nono, vel decimo octavo, vel decimo septimo *Kalendas*, id est, ante *Kalendas* proximi sequentis mensis, cum hac advertentia, quod si mensis habet 31. dies, & 4. *Nonas* tantum, sicut Januarius, prima dies post Idus mensis dicitur decimo nono *Kalendas*, secunda post Idus decimo octavo *Kalendas*, & sic de reliquis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem *Kalendas* mensis inclusive numerantur. Si vero mensis habet tantum 30. dies, & quatuor *nonas*, sicut Aprilis, prima die post Idus ejusdem mensis dicitur decimo octavo *Kalendas*, secunda decimo septimo *Kalendas*, & sic de singulis usque in finem, uti supra: Si autem mensis habet tantum 28. dies, & quatuor *nonas*, sicut Februarius, prima dies post Idus ejusdem mensis dicitur decimo sexto *Kalendas*, & sic de reliquis usque ad finem. Quod si autem mensis habet 31. dies, & 6. *nonas*, sicut Martius, prima dies post Idus ejusdem mensis dicitur decimo septimo *Kalendas*; & sic de singulis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem *Kalendas* mensis inclusive numerantur, uti dictum est supra: Cum ergo dicimus quinto decimo *Kalendas* Martii, idem est ac dicere quinta decima die ante *Kalendas* Martii, & quarta decima die exeunte Februarii, ac sic de singulis; & cum aliquid contingere dicimus die sexta decima Martii, contingere dicimus decimo septimo *Kalendas*, seu ante *Kalendas* Aprilis; nam intra hunc numerum comprehendit debet & dies ipse *Kalendas*, & dies, quæ aliquid contingere significatur: Unde dies decima sexta Aprilis dicitur decima sexta *Kalendas* Majar, quia triginta tantum dies in Aprilis continentur: sed sunt 31. in Martio, & sic in aliis; Ita Glossa Quinto *nonas* in data libri texti Decretalium, & Doctores passim.

Ad facilius autem memorie mandandum, quot dies contineant singulis anni menses, dantur sequentes Versus.

Aprilis ter denos, Junius, Septemque, November.

Uno plus reliqui, Viginis Februus octo.

Sed si bissextus fuerit, superadditur unus.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. Januarius vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, Octobris, & December continent dies 31. Februarius autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continet 29.

Mensium nomina pro nationum diversitate varia fuerunt: ac hic placet ipsorum nomina breviter annotare, prout breviter traduntur à Beyerlinck in theatro vite humane tom. 5. verbi Mensis.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. Januarius vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, Octobris, & December continent dies 31. Februarius autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continet 29.

Mensium nomina pro nationum diversitate varia fuerunt: ac hic placet ipsorum nomina breviter annotare, prout breviter traduntur à Beyerlinck in theatro vite humane tom. 5. verbi Mensis.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. Januarius vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, Octobris, & December continent dies 31. Februarius autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continet 29.

Mensium nomina pro nationum diversitate varia fuerunt: ac hic placet ipsorum nomina breviter annotare, prout breviter traduntur à Beyerlinck in theatro vite humane tom. 5. verbi Mensis.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. Januarius vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, Octobris, & December continent dies 31. Februarius autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continet 29.

Ro-

Romanorum.	Hebræorum.	Atheniensium.	Macedonum, & Græcorum.	Cypriorum.	Ægyptiorum.	Persarum.	Arabum, & Saracenorum.
1. Januarius.	10. Thebet.	8. Gamelion.	Audinaus.	11. Estios.	5. Thebi.	5. Mardai-mech.	Almuzaram.
2. Februarius.	11. Sehebat.	9. Elaphebolion.	Gerithios.	12. Romeus.	6. Mechir.	6. Sarambe-mech.	Saphar.
3. Martius.	12. Adar.	10. Myny-chion.	Dystus.	1. Aphrodisæus.	7. Phamenoth.	7. Mahera-mech.	Rabe 1.
4. Aprilis.	1. Nisan. Abib.	11. Thargelion.	Xanthicus.	2. Apogonius.	8. Pharmuthi.	8. Ebennech.	Rabe 2.
5. Majus.	2. Jiar.	12. Scirphorion.	Artemisius.	3. Ænicus.	9. Pachon.	9. Idramech.	Gemedi 1.
6. Junius.	3. Sivan.	1. Hecatombeon.	Desius.	4. Junius.	10. Pauni.	10. Dimech.	Gemedi 2.
7. Quintilis Julius.	4. Tham-muz.	2. Metagit-nion.	Panemus.	5. Cesarius.	11. Epiphi.	11. Behm-nech.	Rage.
8. Sextilis Augustus.	5. Ab, vel Av.	3. Boedromion.	Lous, vel Dorus.	6. Sebastus.	12. Mesori.	12. Azsirdamech.	Subaben.
9. September.	6. Elul.	4. Mæmacteron.	Corpiæus.	7. Autocratius.	1. Toth.	1. Phordimech.	Ramadan.
10. October.	7. Tizri.	5. Pyanepsion.	Hyperboreus.	8. Dimarchezagius.	2. Phaophi.	2. Ardaimech.	Sarel.
11. November.	8. Marthes-van.	6. Antesteron.	Dius.	9. Plythypatos.	3. Arthir.	3. Cardamech.	Dulchida.
12. December.	9. Chisleu.	7. Posideon.	Apelleus.	10. Archireus.	4. Chiac.	4. Zirmech.	Dulcheja.

Afferuntur nomina mensium Hebræorum juxta ordinem servatum in anno sacro, sive ecclesiastico, & in anno civili, prout traduntur ab eruditissimo Calmet in dictionario lit. M. verbi Mensis.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni sacri.

1. Nisan respondens Martio.
2. Jiar respondens Aprili.
3. Sivan respondens Maji.
4. Thammuz respondens Junio.
5. Ab respondens Julio.
6. Elul respondens Augusto.
7. Tizri respondens Septembri.
8. Maschevan respondens Octobri.
9. Casleu respondens Novembri.
10. Thebet respondens Decembri.
11. Sebat, vel Sabat respondens Januario.
12. Adar respondens Februario.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni civilis.

1. Tizri respondens Septembri.
2. Maschevan respondens Octobri.
3. Casleu respondens Novembri.

4. Thebet respondens Decembri.
5. Sebat respondens Januario.
6. Adar respondens Februario.
7. Nisan respondens Martio.
8. Jiar respondens Aprili.
9. Sivan respondens Maji.
10. Thammuz respondens Junio.
11. Ab respondens Julio.
12. Elul respondens Augusto.

Advertendum tamen hic est, quod menses Judæorum non ita respondent nostris Romanis quasi ex integro conveniant, quia cum menses Hebræorum per lunationes computentur, & menses lunares solaribus plene congruere non possint, ideo menses Hebræorum pro variatate lunationis duos ex nostris interdiu attingunt. Unde æquinoctium vernum juxta ordinem anni solaris inter diem 20. & 21. Martii incidit; In anno vero lunari neomeniæ, seu novilunium Martio, plenilunium Aprilis respondent, & sic de aliis. Hinc non mirum, quod juxta ordinem traditum à Beyerlinck Nisan respondeat nostro Aprilis, & juxta ordinem assignatum à Calmet respondeat Martio, & sic de aliis, cum

cum pro varietate lunationis Nisan aliquando magis concurrat cum Aprilis, quam cum Martio, & aliquando magis cum Martio, quam cum Aprilis, ut recte notant Tostatus in Exod. cap. 12. quest. 3. cum aliis ibi allegatis. Calmet in Dictionario verb. Annus, & verb. Mensis, & alii passim.

36 Assignatur brevis unde desumpta sit nomenclatura nostrorum Romanorum vulgarium mensium. Ianuarius igitur dictus est à Jano bicipite, cui Rex Numa Pompilius, & Roma idololatra attribuebant falsam deitatem. Februarius secundum aliquos dictus est à Februo, nam volunt institutum fuisse in honorem Februi, id est, Platonis lustrationem Dei: secundum vero alios à verbo Februrare, quod significat purgare, nam dictus Numa instituit hunc mensem ad honorem Deorum Inferni, & animarum purgandarum, putans cum Idololatriis antiquis Romanis suis superstitionis sacrificiis posse purgare animas jam corpore exutas, illasque, ac Inferorum demones sic posse placari, ne sibi, ut timebat, apparerent, & nocuementum afferrent; & quia ista sacrificia vocabantur purgationes, quibus purgabantur habitacula humana, ne in illa ingrederentur demones, & animæ defunctorum; sicut nunc purgamus domus aspergentes eas aqua benedicta contra demonum insultus, ita tunc Februa, seu purgationes per domos aspergebantur, & quia purgationes vocantur Februa, vocatur est mensis iste Februarius: unde Ovidius lib. 2. Fastorum canit: Ipse Sacerdotem iactantem februa vidit, id est, aspergentem purgationes, ut notat eruditissimus Tostatus part. 2. defensorii cap. 81. columna 2. in fine. Martius dictus est à Marte, cui fuerat à Romulo consecratus præcedente esse ejus filium, atque hinc Romulus ipsum mensem primum anni instituit. Unde Ovidius lib. 1. Fastorum cecinit: Martis erat primus mensis, Venerisque secundus. Aprilis secundum aliquos dictus est à verbo Aperire, ex quo in hoc mense terra germinans suum sinum aperiat; secundum vero alios dictus est à verbo græco Veneris, cui falsa Deitatis credita Marti Ence, seu Romuli, mensis erat sacratus juxta illud Ovidii jam adducti, Venerisque secundus, cum primus esset Martius Marti sacer. Majus secundum Varronem & alios dictus est à Maja, cui ut credidit Marti Mercurii ab Idololatriis Romanis hoc mense sacrificia offerebantur, ab aliis vero censetur sic dictus à Majoribus natu, in quorum gratiam erat consecratus; Unde Ovidius loc. cit. cecinit, Tertius à senibus, Junius dictus est, ut volunt aliqui, à Junone, cui tali mense sacrificia offerebantur: alii vero dicunt, quod sit sic dictus à Junioribus, in quorum juventutis gratiam erat dedicatus. Hinc Ovidius loc. cit. cecinit: Juvenum de nomine quartus: Et Beyerlinck loc. cit. §. Quintus ex Plutarco. in quest. Roman. 19. & 84. querens cum mense Majo uxores non ducant Romani, concludit: An ut quidam dicunt, quia Majus à majoribus natu appellatus est, Junius à junioribus? Nuptiis vero accommodatior est junior, ut inquit Eurip. nam senectus Venerem valere jubet, ipsaque venus senibus infensa est; Abstinent igitur Majus nuptiis, Junium expectantes, qui Majum ordine excipit? Julius, qui vocabatur Quintilis, eo quod quintus esset à Martio, sic dictus est à Julio Cesare, eo quod, ut ait Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 12. ipse Julius Cæsar natus sit tali mense ad quartum Idus Quintilis. Augustus qui appellabatur Sextilis, dictus est à Augusto Imperatore, eo quod tali mense primum inisset Consulatum, triumphos tres in Urbem intulisset, Ægyptum subjecisset Romanæ ditioni, ac tandem civilibus bellis finem imposuisset. Alii autem quatuor sequentes menses nominantur ab ordine numeri, quem habent à Martio, qui in anno à Romulo constituto, erat primus; Unde de Septembris dicitur, quia septimus erat à Martio; Octobris, quia octavus: Novembris, quia nonus, & Decembris, quia decimus erat; Romulus enim annum constituerat ex solis decem mensibus, quibus Rex Numa Pompilius supradictos duos menses, nempe Januariam, & Februariam adiecit, ac præposuit: Hinc Ovidius libro 1. Fastorum sic cecinit:

Hebræos igitur annus sacer, seu ecclesiasticus incipiebat à mense Nisan, qui nostro fere Martio respondet. Unde de hoc anni initio dicitur Exod. cap. 12. num. 2. Mensis iste, quo nimirum Hebræi egressi fuerant de Ægypto, sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Annus autem Civilis incipiebat à Martio; qui nostro fere Sept. respondet, ex eoque colligitur, quia festum tubarum prima die Septembris celebrari solitum, dicebatur principium anni. Levitic. cap. 23. Apud Romanos autem antiquitus secundum constitutionem Romuli annus incipiebat à Martio, eratque ab ipso divisus in decem menses dumtaxat, ut jam fuit dictum, continebatque hic Romuleus annus dies 304. ita ut sex menses, id est, Aprilis, Junius, Sextilis, September, November, December tricenarium essent dierum, quatuor vero Martius, Majus, Quintilis, October, tricenarius, & singulis expedirentur. Sic Macrobius lib. 5. Saturnaliorum cap. 12. Numa autem Pompilius duos addidit menses, Januariam scilicet, & Februariam, constituitque ut hic duodecim mensium annus à Januariæ deinceps exordium haberet, eo quod hic mensis fuerit Jano bicipiti consecratus, sique tamquam bicipitis Dei mensis, alter Janus biceps videretur, respiciendo finem anni antecedentis, & exordium sequentis; voluitque quod duodecim menses solares totidem Lunaribus adequarentur, statuendo quod menses sex essent triginta dierum, & sex dierum viginti novem; Unde annum integrum 354. dierum constituit. Cum autem hoc dierum numero integra Solis revolutio non absolveretur, idcirco Julius Cæsar dies addidit undecim, & sex horas, sique annum 365. dierum, & sex horarum conclusit, ipsum adhuc inchoando à mense Martio; Mensibus autem imparibus, videlicet Martio, Majo, Quintili, seu Julio, Septembris, Novembris, & Januarii dies dedit 31. Aliis vero sex paribus, nempe Aprilis, Junio, Sextili, seu Augusto, Octobri, Decembris, & Februarii dies solum triginta concessit; cum hac advertentia, quod ad compleendum Januariam ultimum mensem impari, diem unum subtraxit Februarii ultimo mensi pari, cui proinde superfuere dies tantum vigintinovem. Deinde Imperator Augustus ægre ferens mensem sibi cognomen, nempe Augustum uno die minorem esse Julio, unum adhuc diem subtraxit Februarii, & Augusto adiecit, sique Februarii, ut adhuc nunc in anno communi, remansit dierum dumtaxat 28. quia inferis, quibus erat sacratus, & diminutio, & par numerus conveniret, ut notat Macrobius lib. 1. Saturnaliorum cap. 13. Ne vero tres una ponerentur menses triginta, & unus dierum, unum idem Augustus surripuit Septembris, & addidit Octobri, ac unum detraxit Novembris, & dedit Decembris. Sic expresse eruditissimus Edmundus Purchocius Instit. Philosoph. tom. 3. pag. 2. sect. 2. capit. 9. Talem autem sic constitutum dierum numerum retineat adhuc impressariarum, omnes anni menses, ut patet ex versiculis datis supra num. 34. Anni initium quomodo calculetur in curiis, & tribunaliis, in bullis, brevibus, & decretis apostolicis, in actibus publicis, & instrumentis, in actibus privatis, & epistolis, ac hujusmodi? Vide verb. Annus & num. 10. usque in finem: ubi à num. 3. ad nonum traduntur etiam regulæ ad dignoscendum quando annus accipiendus sit pro incepto, vel pro completo. Supra recensitis annis solaris Juliani à Julio Cesare communiter dictus, vel est communis, vel bissextilis. Annus communis ex ipsius Julii Caesaris constitutione comprehendit dies 365. & 6. horas integras. Annus vero bissextilis dies continet 366. Cum enim sex ille horæ, quas annus communis præter dies 365. continet, quaternis quibusque annis collectæ, diem completum efficiant, uno die annus communis augetur, qui dies cum ex ejusdem Julii præscripto inter 24. 25. Februarii intercalatur, seu inferatur, & interponatur, is eo anno secundum Romanam computandi rationem Sexto kalendas Martias pronunciari debet. Unde annus ille Bissextilis nomine appellatur; Centenarii autem & vice-

centenarii anni juxta Julii constitutionem erant bissextilis. Hinc duo notabilia vitia ex dicta kalendarii Juliani constitutione evenisse progressu temporis compertum est. Primum itaque Juliani kalendarii notabile vitium fuit anticipatio vernalis æquinoctii; Cum enim sex ille horæ, quibus Julius supra dies 365. annum constare definierat, non essent integræ, sed undecim circiter minutis truncatæ, ideo statim primo anno à constituto à Juliano kalendario Ver anticipavit; sed undecim illis minutis, siquæ singulis successive annis anticipando, effectum fuerat, ut circa ann. 1582. (quo ut infra dicitur observari cepit Gregoriana kalendarii emendatio) æquinoctium vernalis diebus decem antecederet sedem, quam tempore Julii Cæsaris obtinebat, & à 21. Mensis Martii die ad undecimam fuisset redacta. Secundum autem Juliani kalendarii notabile vitium fuit noviluniorum & pleniluniorum antecessio; ex quo enim cyculum decem novennalem, seu numerum aureum ita constanter esse statuit, ut decimono quoque anno redeunte, novilunia, & plenilunia in eosdem dies, horas, & minuta redeant, quæ tamen una hora, & minutis circiter 30. tempus anticipant, siquæ post annos 312. uno die citius contingant, tanta fuit tempore Greg. XIII. noviluniorum antecessio, ut ea citius quatuor diebus peragerentur, quam aureus numerus illa in kalendario demonstraret; ita ut dies illa esset reipsa XVIII. Lunæ, quam kalendarius XIV. designabat, & hujusmodi, ob idque Sacrum Pascha non amplius à 15. die in 22. Lunæ, sed à die ejusdem 19. in 25. celebraretur, contra præscriptum primi Nicæni Concilii celebrari anno Christi 325. quod canon 20. statuerat Pascha in perpetuum esse celebrandum die Dominico proximo post Lunam 14. primi mensis, id est ejus mensis, cujus Luna 14. incidit in æquinoctium vernalis, aut proxime post æquinoctium à die 15. Lunæ ad diem 21. ejusdem, ita ut neque differre, neque anticipare liceret. Ut autem dictis Juliani kalendarii vitis succurreretur jamdiu usque in Concilio Constantiensi, & Basiliensi res fuerat agitata, Romano Pontifici à Concilio Tridentino demandata; Demum Gregorius XIII. convocatis ex toto orbe peritissimis Astronomis, remedium optimum præstitit, ac correctionem absolvit anno 1582. ejusque correcti kalendarii observantiam indixit constitui. incip. Inter gravissima: Unde Gregoriana correctio est communiter dicta. Primum igitur Juliani kalendarii vitium sic correxit. Decem integros dies ab ipso detraxit, statuente ut post quartam diem Octobris S. Patri Francisco sacram sequens dies anno 1582. non esset quinta, sed pro quintadecima eo anno haberetur; siquæ vernalis æquinoctium suæ pristinæ Sedi diei 21. Mart. restituit: dicti autem decem dies de mense Octobri subtrahuntur, quia in ipsis paucissimi dies festi occurrunt: In Gallia vero dies decimus Novembris, appellatus fuit vigesimus. Ne vero vernalis æquinoctium à die 21. Martii versus initium mensis rursus reverteretur, statuit, ut ex quatuor centenariis annis unus tantum bissextilis esset, nempe 1600. minime vero 1700. 1800. 1900. qui bissextiles esse deberent secundum Julianum kalendarium, siquæ dies tres intercalares quadringentis quibusque annis omitterentur, ut omissione horum trium dierum intercalarium præscriptio, seu anticipatio compensaretur: unde dictichum: Bissextilis adest annus quicumque quaternus. Centenus tollet, quadringentesimus addet. Ex quibus clara habetur regula ad dignoscendum quando occurrat post Gregorianam kalendarii correctionem annus bissextilis: Detrahit igitur centesimis, dividatur quod superest per 4. si ex hac divisione nihil relinquitur, annus ille erit bissextilis; Secus vero al post illam divisionem aliquid remanserit; v. g. annus 1760. erit bissextilis, nam detractis centesimis remanent anni 60. quibus divisus per 4. nihil ex hac divisione relinquitur; unde annus 1760. debet esse bissextilis. Pro centesimis autem stat evidens ex quatuor cen-

Indictio est 15. annorum Solarium revolutio ab 1. usque ad 15. qua revolutioe peracta, iterum redit ad unitatem. Indictionis nomen venit à pensatione, seu solutione quorundam tributorum, quorum Canon, & modus in Romano Imperio quatuordecim olim indicetur. "Cum enim Romani, inquit S. Eligius homil. 3. (apud Bibliothecam PP. tom. 2.) toties mundi potirentur dominio, à subiecto suo iter tripartito per tria quinquennia solutionem census indixerunt fieri; & hoc modo, ut aurum uno, argentum altero, seu vero tercio persolveretur quinquennio." Unde ne horum tributum solvenderum memoria laberetur, instituerunt Romani, ut nulla conventio scriptis exarata valeret, nisi haberet annum Indictionis notatum; Quoniam autem tempore Indictionis usus inceperit; quamvis certo sciri non possit, probabilius tamen est incipisse anno Christi 312. die 24. Septembris, qua die à Constantino Magno victus fuit Maxentius, & inde christiana religio fuit in libertatem asserta, in cuius gloriosi facti, & tanti beneficii memoriam feruntur Patres in Concilio Niceno statuisse, ut deinceps nulla amplius ferret computatio per Olympiades, sed per Indictiones, ab ipsa die dictæ tam solemnibus, & christia-

Cyclus solaris est revolutio 28. annorum, qua absoluta ad eundem deinceps literarum dominicalium ordinem regredimur. Non enim solaris dicitur, quod modum solaris aliquem specialem indicet, sed quod ejus beneficio literarum dominicalium seriem cognoscamus: Sicque solaris est dictus, eo quod dies dominica, quam *litera dominicalis* designat, olim dies solis nominabatur.

Pro inveniendū numero cycli solaris debent addi per 28. anni annū currenti, & totalis summa dividenda est per 28. & tunc numerus ex divisione reliquus ostendat annum cycli solaris questum; Quod si ex divisione nihil supersit, annus cycli solaris erit 28. v. g. Si anno 1700. addantur 9. erunt 1709. qua summa totalis divisa per 28. dabit in *quotiente* 61. & *supererit* 1. Hinc annus 1700. est primus cycli solaris, eique ē regione respondet *litera dominicalis in tabulis*; Unde distichum:

*Junge anni Domini ter ternos, perque viginti
Oglo seca summan; Cyclus solaris huius erit.*

62 Appellatur autem communiter hic Luna Cyclicus *Aureus numerus*, quia tanti huiusmodi Cyclicum fecit Antiquitas, ut aureis pingeretur, seu scriberetur character

Novies in missa repetitur contra novem genera peccatorum, id est, contra *originale, mortale, veniale, cordis, oris, operis, infirmitatis, ignorantiae, & malitiae*; In noc. III. lib. 3. cap. 19. Gavarr. apud Merati tom. 1. part. 2. tit. 16. num. 4.